

A Critique of Traditional Science in Educational Administration: Thoughts on Evers and Lakomski's Naturalistic Coherent Epistemology

Murat Özdemir

Hacettepe University

Abstract:

Educational administration, an area of scientific research, has evolved into a field of intellectual conflict beginning from the second half of the twentieth century. Conflicts arouse between the views belonging to traditional science that are based on positivism and those of the scientific communities against traditional science. It is witnessed that recently Evers and Lakomski have joined this scientific controversy. Evers and Lakomski argue that both logical positivism (empiricism) and paradigm approach, which acts a critic of this approach, stand on foundationalist epistemology. Evers and Lakomski are of the opinion that, through taking a critical stance on foundationalist epistemology, it would be fair to state that an appropriate epistemological framework for educational administration would be the naturalistic coherent one. To this end, Evers and Lakomski visualize the science of educational administration as an area which carries holistic aspects of values as well as human subjectivity while being in accordance with natural sciences. Taking this overall perspective as a base, this study discusses the arguments that Evers and Lakomski found on their critique of traditional science together with the ways they justify post-positivist science resting on naturalistic coherent epistemology.

Keywords: *Educational Administration, Traditional Science, Logical Empiricism, Naturalistic Coherentism, Evers and Lakomski.*

Inönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 19, No 2, 2018
pp. 255-268
DOI: 10.17679/inuefd.330362

Received : 22.07.2017
Accepted : 17.07.2018

Suggested Citation

Özdemir, M. (2018). A Critique of traditional science in educational administration: Thoughts on Evers and Lakomski's naturalistic coherent epistemology, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 19(2), 255-268. DOI: 10.17679/inuefd.330362

EXTENDED ABSTRACT

Educational administration fell under the influence of logical positivism (empiricism) in 1950s, which was affecting social sciences to a great extent then. As a result of adopting this point of view that divides information into compartments that bases itself upon hypothetical-deductive methodology and which eventually keeps values and human subjectivity out of focus, researchers began to look for *de facto* laws in educational administration. Some macro models like 'system model' were put forward to describe, explain and control educational institutions and also human behavior observed in these institutions. With the assumption that information is generalized and hence universal, the rules of the science of educational administration were considered correct for all times and conditions. This paved the way to the idea that a theory modelled in the West could be valid for, to illustrate, some context producing practical consequences. Therefore being indifferent to historical and cultural differences with the conception that theory is universal, general approaches to administration were exported to around the globe via the media of information industry. A pragmatic reflection of this resulted in educational administration programs' becoming subject to the approach and theories of the understanding of general administration alongside leading to the education of managers and scholars of future in these programs.

This hegemony surpassing social sciences was questioned by several scientific communities in 1960s. An outcome of this questioning was varieties emerging in epistemology in educational administration and a turbulence occurring subsequently (Özdemir, 2017). In particular the 'paradigm approach' that was first introduced by Kuhn and Feyerabend radically criticized the perception of positivist science. Within time paradigm approach impacted several scientists of educational administration, first and foremost Greenfield. Thus it is seen that from 1970s the concepts of human subjectivity and values have started to be questioned at an increasing speed in the field. As post- modern viewpoints have also begun to be more and more common understandings, in educational administration, understandings of positivist science have started to be abandoned. During this period, qualitative research centered on human subjectivity has gained recognition at an increasing rate.

It is noticed that in educational administration beginning from 1990s Evers and Lakomski have proposed an alternative approach to both positivism and the paradigm approach that is a critic of it. Evers and Lakomski argue that the philosophy of sciences accepted previously, though seemingly acting as opposites, carry features bearing a resemblance to each other in epistemological means. According to them not only logical empiricism but also the paradigm approach rely on foundationalist theories of epistemic justification. That is to say, where the former tends to justify information in light of results of observation, the latter places human subjectivity at the heart of information.

Evers and Lakomski criticize the hypotheses of foundationalist epistemology, which these two thinking depend on, by making use of the arguments of coherent epistemology. They first of all are against the idea that information is to be divided into compartments. To them it is not correct to construct information based on the information with a special status, which is thought to be at the center. They believe in the holistic nature of information and they, with a holistic mind, try to associate all the characteristics of information within a network of beliefs. A practical conclusion of this is the fact that a framework is offered to the area with which the never ending fact-value dilemma can be resolved. Hence a new outlook is created that unites fact and value without leaving one of them behind. What is more, Evers and Lakomski advise researchers taking a theoretical path to resort to some principles called "coherence criteria" such as *comprehensiveness, consistency and simplicity*.

Evers and Lakomski hold the belief that the essential issue in here is science is acknowledged as positivism. The actual problem is not the science itself yet foundationalist epistemology that existing science practices rely on. In this regard it is important not to find alternatives to science but to rebuild and improve it within right boundaries. In fact, Evers and Lakomski assert the necessity of designing 'novel science'. This new science should be guided by naturalism and coherent epistemology methodologically. In this way the very nature can be put in the center and the theory of management in accordance with coherence and other approaches can flourish in harmony around this center.

Besides these Evers and Lakomski wish to see educational administration under the umbrella of educational theories instead of management theories. Management theories deal with finding out *de facto* laws pertaining to the organization and the individual in the organization. As a result of this way of thinking educational administration is subject to the laws awaiting to be discovered by general management theories. This causes the area to become alienated from its *raison d'être*- education. On the contrary education presents a deeper and more comprehensive insight into human nature. With respect to this Evers and Lakomski regard the significance of cultivating educational administration within the family of educational sciences acting coherently with them.

In light of these evaluation and findings these general inferences can be listed. The area of educational administration is the one in which theoretical perspectives are conflicting in a dynamic fashion. At the basis of the richness of the theories in the area lies the critique of the arguments belonging to traditional science which rely upon logical empiricism. What is common in logical empiricism and its critic paradigm approach is that both depend on foundationalist epistemology. Foundationalist epistemology divides information into compartments. This is what results in the dilemma of fact-value. This problem and alike stemming from foundationalist epistemology are tried to be solved through the arguments of coherent epistemology. The most comprehensive of these is attempted by Evers and Lakomski. They have tried to pioneer a novel way of science as an alternative to traditional science. During this process holistic science of educational administration have been visualized that is coherent with natural sciences which also includes values and human subjectivity.

Eğitim Yönetiminde Geleneksel Bilim Eleştirisi: Evers ve Lakomski'nin Natüralist Bağdaşımçı Epistemolojisi Üzerine Düşünceler

Murat Özdemir

Hacettepe Üniversitesi

Öz

Bilimsel bir inceleme alanı olan eğitim yönetimi yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren entelektüel bir çatışma sahasına dönüşmüştür. Alanda yaşanan tartışmalar pozitivistlere dayalı geleneksel bilim ile onun eleştirisini yapan bilim çevreleri arasında cereyan etmiştir. Son yıllarda alandaki tartışmalara Evers ve Lakomski'nin de katıldığı görülmektedir. Evers ve Lakomski hem mantıksal pozitivistlerin, hem de onun eleştirisini yapan paradigma yaklaşımının temelci epistemolojisiyle dayandığını öne sürmüştür. Evers ve Lakomski, temelci epistemolojinin eleştirisine dayalı olarak eğitim yönetimi için uygun epistemolojik çerçevenin natüralist bağdaşımçılık olduğunu savunmuştur. Bu kapsamda Evers ve Lakomski doğa bilimleri ile bağdaşım içerisinde olan ve değerler ile insan öznelliğini de içine alan bütüncül bir eğitim yönetimi bilimi tasavvur etmiştir. Bu genel çerçeveye dayalı olarak bu çalışmada Evers ve Lakomski'nin geleneksel bilim eleştirisini hangi argümanlara dayandırdıkları ve natüralist bağdaşımçı epistemolojiye dayalı post-pozitivist bilimi nasıl gerekçelendirdikleri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Yönetimi, Geleneksel Bilim, Mantıksal Ampirizm, Natüralist Bağdaşımçılık, Evers ve Lakomski.

İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 19, Sayı 2, 2018
ss. 255-268
DOI: 10.17679/inuefd.330362

Gönderim Tarihi : 22.07.2017
Kabul Tarihi : 17.07.2018

Önerilen Atıf

Özdemir, M. (2018). Eğitim yönetiminde geleneksel bilim eleştirisi: Evers ve Lakomski'nin natüralist bağdaşımçı epistemolojisi üzerine düşünceler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 255-268. DOI: 10.17679/inuefd.330362

GİRİŞ

Eğitim yönetimi alanı ABD’de 1940’lı yılların sonunda, bir grup sosyal bilimci arasında başlayan entelektüel tartışmalara sahne olmuştur. Özgün kimliğini inşa etme sürecinde gözlenen bu tartışmalar sonucunda eğitim yönetimi alanında *Teori Hareketi* olarak ünlenen düşünsel akım ortaya çıkmıştır. Bu akım içerisinde yer alan başta Halpin (1966) ve Griffiths (1959a) olmak üzere kimi sosyal bilimci, geleneksel bilim felsefesi olarak da adlandırılan mantıksal ampirizmi eğitim yönetiminin meşru bilgi üretme yaklaşımı olarak kabul etmişlerdir. Böylece mantıksal ampirizme dayalı *Teori Hareketi* 20. yüzyılın ortalarından itibaren eğitim yönetiminde egemen bilim topluluğuna dönüşerek kökleşmiştir. *Teori Hareketi*’nin, kendisine temel aldığı mantıksal ampirizm bilimsel faaliyeti, gözlem ve deney ile kanıtlanabilir nitelikteki *olgusal* gerçekliğin incelenmesi ile sınırlandırmıştır. Mantıksal ampirizme dayalı bilimin yükselişi ile birlikte metafizik, etik, değer ve estetik gibi alanlar bilimsel faaliyetin sınırları dışında tutulmuştur.

Teori Hareketi’nin olgu-temelli bilim anlayışı 1960’lı yıllarla birlikte çeşitli çevrelerce eleştirilmeye başlamıştır. Pozitivizme ve mantıksal ampirizme dayalı geleneksel bilim pratiklerinin eleştirisi ilk olarak bilim felsefesi alanında Kuhn ve Feyerabend gibi radikal düşünürler tarafından tartışmaya açılmıştır. Kuhn’un (2017) *paradigma* nosyonu ve Feyerabend’in (2000) *epistemolojik anarşizme* dayalı görüşleri, ilerleyen süreçte eğitim yönetimi alanını etkisi altına almıştır. Örneğin Greenfield (1974) sosyal gerçekliğe ilişkin bilgi inşa etme sürecinde insan öznelliğine vurgu yaparak, mantıksal ampiriklerin nesnellik iddialarına karşı çıkmıştır. Argümanlarını Frankfurt Okulu’nun son dönem temsilcilerinden Habermas’a (1988) dayandıran Bates (1980) ve Foster (1986) ise eğitim örgütlerinin politik/ideolojik yönüne işaret ederek eğitim yönetimi araştırmalarında üretilen bilginin tarafsızlığı/nesnelliği görüşüne mesafeli durmuşlardır. Diğer taraftan yönetim felsefesi alanında çalışmalar yürüten Hodgkinson (1978, 1983, 1991, 1996), bizatihi değer yüklü bir girişim olması nedeniyle, yönetimin mantıksal ampiriklerin düşündükleri gibi bir bilim olamayacağını ifade etmiş; bu nedenle yönetsel eylemin pozitivizme özgü kavramsal araçlarla incelenmesinin uygun olmadığını belirtmiştir. Nihayet Foucault (2016), Derrida (2007) ve Lyotard (2013) başta olmak üzere kimi Fransız entelektüeli ile anılan post-modern görüşler, English (1992, 1994, 2002, 2003) tarafından eğitim yönetimi alanına taşınmış ve eğitim yönetiminde post-modern bir yönelim ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak *Teori Hareketi*’nin anti-tezi olarak eleştirel perspektifler, eğitim yönetimi ekosisteminde endemik bir çeşitliliğin oluşumuna katkı sağlamıştır. Alanın önde gelen yazarlarından Griffiths (1979) eğitim yönetimindeki armonik olmayan bu çoksesliliği ironik olarak *entelektüel çalkantı* şeklinde kavramsallaştırmıştır.

Eğitim yönetimi alanında gözlenen epistemolojik tartışmalara 1990’lı yıllarla birlikte *natüralist bağdaşımçı (naturalistic coherentism)* görüşleri ile dikkat çeken Evers ve Lakomski’nin (1991, 1996a, 2008) de katıldığı görülmektedir. Evers ve Lakomski (1991, s. viii) eğitim yönetimi alanında post-pozitivizmin kendinden önceki tüm yaklaşımlara alternatif olduğunu ifade ederek görüşlerini üç tema altında toplamışlardır. Yazarlar bu kapsamda ilk olarak geleneksel bilimin köklü bir eleştirisini yapmışlardır. Bu bağlamda mantıksal ampirizme dayalı geleneksel yönetim biliminin *temelci (foundationalist)* epistemolojiye dayandığını; bu nedenle de yanlış olduğunu öne sürmüşlerdir. Evers ve Lakomski’ye göre temelci epistemoloji, bilginin temeline geçerliği ya da doğruluğu peşinen kabul edilmiş duyu, gözlem, sezgi ya da içe-bakış gibi araçları yerleştirmekte ve tümdengelim ya da tümevarım gibi metotları işe koşarak bilgiyi temellendirmektedir. Evers ve Lakomski ayrıca geleneksel yönetsel kuramın eleştirisini yapan yaklaşımların bizatihi kendilerinin de temelci epistemolojiye dayalı olduklarını öne sürerek onları da eleştirmişlerdir. Pozitivizme dayalı geleneksel bilim ile onun eleştirisini yapan yaklaşımların temelci epistemolojiye dayalı olduklarını tespit eden Evers ve Lakomski, alternatif bir epistemolojik kuram olan natüralist bağdaşımçı yaklaşımı benimsemişlerdir. Bu yaklaşım, özü itibarıyla bilginin gerekçelendirilmesi sürecinde kuramsal sadelik, tutarlılık, kapsamlılık, ılımlılık ve yaratıcılığı ölçüt almaktadır. Geleneksel bilim pratiklerini eleştiren ve bu kapsamda kendi epistemolojik yaklaşımlarını temellendiren düşünürler, natüralist bağdaşımçı epistemolojiyi ayrıca *değer alanı, araştırma yöntembilimi ve politika analizine* uygulayarak eğitim yönetimi bağlamında pratik sonuçlara ulaşmaya çalışmışlardır. Görüşlerini bu temeller üzerine oturtan Evers ve Lakomski (1996b), *bilim-pozitivizm* özdeşliğini reddederek bu bağlamdaki görüşlerini post-pozitivizme içkin argümanlara dayandırarak gerekçelendirmeye çalışmışlardır.

Evers ve Lakomski’nin yönetim felsefesine ilişkin sundukları natüralist bağdaşımçı çerçevenin, Anglosakson yazında son yirmi yıldır yoğun biçimde tartışıldığını söylemek mümkündür (Allison, 2001; Allison ve Ellett, 1999; Allix ve Gronn, 2005; Barlosky, 1995; Donmoyer, 2001; Eacott, 2015; Gronn ve Ribbins, 1993; Hodgkinson, 1993; Hyung, 1997; Maxcy, 2001). Türkiye adresli çalışmalarda ise bu kapsamdaki çalışmaların

sınırlı kaldığı görülmektedir (Beycioğlu, 2012). Bu bağlamda Evers ve Lakomski'nin savunduğu natüralist bağdaşımçı bilgi kuramını değerlendiren Türkiye adresli ilave çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Eğitim yönetimi alanının Türkiye'de gelişmesi ve evrensel bilgi birikime katkı sunabilmesinde yönetim felsefesi odaklı çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı Evers ve Lakomski'nin eğitim yönetimi bağlamında temellendirdikleri natüralist bağdaşımçı bilgi kuramını değerlendirerek eğitim yönetiminde geleneksel bilim eleştirisine yönelik alan yazına görece katkı sunabilmektir.

Bu doğrultuda, mevcut çalışmada (i) Evers ve Lakomski'nin geleneksel bilime ilişkin eleştirilerini nasıl temellendirdikleri; (ii) geleneksel bilim eleştirisi bağlamında savundukları natüralist bağdaşımçı epistemolojiyi nasıl gerekçelendirdikleri ve (iii) natüralist bağdaşımçı epistemolojiyi *değer* ve *yöntembilim* alanında nasıl kullandıkları sorgulanmıştır. Bu sorgulamaya dayalı olarak Evers ve Lakomski'nin eğitim yönetimi alanındaki epistemolojik tartışmalara yönelik görece katkısı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Geleneksel Bilim Eleştirisi

Bilginin ne olduğu, kapsamı ve olabilirliği üzerinde yürütülen tartışmalar felsefe tarihi kadar eskidir. Platon'un Theaetetus başlıklı diyalogu, *bilginin* tanımının verildiği ilk eser olarak bilinmektedir. Bu diyalogda Sokrates, genç matematikçi Theaetetus'a çeşitli sorular sormaktadır. Bu sorulardan birisi de 'bilgi nedir?' sorusudur. Bu diyalogda Platon bilgiyi *gerekçelendirilmiş doğru inanç-GDİ (justified true belief-JTB)* olarak tanımlamıştır (Platon, 2009). Dolayısıyla bilginin (i) gerekçelendirme, (ii) doğruluk ve (iii) *inanç* olmak üzere üç koşulu bulunmaktadır. Örneğin öznenin, "bütün insanlar ölümlüdür" önermesini bil(ebil)mesi için bu üç koşulun da karşılanmış olması gerekir. Başka bir ifadeyle özne, bilgiye içkin önermeye inanmalıdır (inanç koşulu); önerme doğru olmalıdır (doğruluk koşulu) ve son olarak önermeye inanmak için öznenin şüphe duyulmayacak düzeyde gerekçeye sahip olması gerekmektedir (gerekçelendirme koşulu). Bu bağlamda gerekçelendirme bilginin gerek koşulu olarak da değerlendirilebilir.

Geleneksel felsefede bilginin kaynağına ilişkin görüşler *idealizm* ve *realizm* olarak sınıflandırılırken çağdaş felsefede bu sınıflandırma *rasyonalizm* ve *ampirizm* olarak isimlendirilmiştir. Son yıllarda epistemoloji alanında bilginin kaynağına ilişkin görüşlerin daha farklı temellere dayalı olarak tasnif edilmeye başladığı da görülmektedir. Epistemoloji alanında son yıllarda gözlenen bu tasniflerden biri de *içselcilik (internalism)* ve *dışsalculuktur (externalism)*. İçselci yaklaşıma göre epistemik alana ilişkin şeylerin, öznenin perspektifinde ya da bakış açısında olması gerekmektedir. Başka bir deyişle inanca yönelik bir ilke, içerden yani öznenin perspektifinden inşa edilmeye çalışılmaktadır (Gültekin, 2012). Dışsalcı epistemolojiye göre ise gerekçelendirme özne açısından dışsal koşullar üzerinden belirlenmektedir (Öztürk, 2014).

Epistemik gerekçelendirmeye ilişkin içselci yaklaşımın *temelci (foundationalist)* ve *bağdaşımçı (coherentist)* olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Temelci görüşe göre ampirik inançların bir bölümü, diğer ampirik inançlar vasıtasıyla gerekçelendirmeye bağlı olmaksızın dolaysız bir biçimde epistemik gerekçelendirme ölçütü taşımaktadır. Dolayısıyla bu temel inançlar tüm ampirik bilginin nihai gerekçelendirme kaynağını oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle pek çok ampirik inanç, epistemik olarak özel statüye sahip bu temel inançlardan muhakeme yoluyla türetilmekte ve gerekçelendirilmektedir. Dolayısıyla özel statüye sahip temel inançlar, bilginin asıl kaynağını oluşturmaktadır (BonJour, 1985; Akt. Gültekin, 2013). Temelci epistemoloji geleneği, çağdaş felsefenin kurucusu olarak da tanımlanan Descartes ile başlamış; ardından bilginin temelindeki ilk ilkeyi araştıran Kartezyen epistemoloji ile gelişme göstermiştir. İlerleyen süreçte temelci anlayış Kıta-Avrupası'na yayılarak Spinoza, Leibniz, Kant ve Husserl başta olmak üzere birçok filozof tarafından savunulmuştur (Çüçen, 2003).

Temelci epistemolojiye dayalı gerekçelendirmenin (i) *katı (radical strict)* ve (ii) *ılımlı (modest)* olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Katı temelciler, yanılmanın imkânsız ya da neredeyse imkânsız olduğu yönündeki inançları temel inançlar olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla, temel inanç kümelerinin sağlam oluşu, bu inanç kümeleri üzerine inşa edilen inanç sistemlerinin de sağlam olmasının ön koşulu olarak değerlendirilmektedir. Katı temelcilere göre temel inanç olabilmek ayrıcalığına sadece *kendiliğinden apaçık olan (self-evidence)* ve *değiştirilemez (incorrigible) olan* inançlar sahiptir. Bu ölçütleri bazı mantıksal ve matematiksel doğrular ile duyularla ilgili değişmez önermeler karşılamaktadır (Tanrıverdi, 2012). İlimli temelciler ise, bilgi ve inançlardan bazılarının diğer inançlar için temel oluşturduklarını kabul etmekle birlikte, bu inançların kesinliği hususunda ısrarcı değildir. Bu bağlamda ılımlı temelciler, temel olan inançların kendilerinin de değişime açık yönleri bulunabileceğini düşünmektedir (Özcan, 1999).

Evers ve Lakomski (1991, s. 44), önermelerin doğrulanmasına dayalı mantıksal ampirizmi ve önermelerin yanlışlanmasına (falsificationism) dayalı Popper'cı yaklaşımı temelci epistemoloji içerisinde değerlendirerek bu yaklaşımlara içkin tutarsızlıkları eleştirmişlerdir. Bu kapsamda, eğitim yönetiminde geleneksel bilgi üretme pratiklerinin köklü eleştirisini yapan Evers ve Lakomski'ye (1991, s. 3) göre mantıksal pozitivistlere dayalı geleneksel eğitim yönetimi anlayışı da *temelci epistemolojiye* dayanmaktadır.

Mantıksal ampirizmin düşünsel kökleri İngiliz ampirik geleneğinin temsilcilerinden Locke ile Hume'a dayanmaktadır. Ampirizme göre bilginin kaynağı deneydir. *İnsan Anlığı Üzerine Bir İnceleme* adlı çalışmada Locke (1996) insanın sahip olduğu kavramların deneye dayalı türetildiğini öne sürmüştür. İngiliz ampirikleri arasında yer alan İskoçyalı Hume (1998) da *İnsan Zihni Üzerine Bir Araştırma* isimli çalışmada zihinsel şemalar olan idelerin, izlenimler sonucunda oluştuğunu savunmuştur. Locke ve Hume'un temellendirmiş olduğu ampirik çerçeve 19. yüzyılda Mach'ın katkılarıyla filizlenen mantıksal pozitivistlerin gelişiminde önemli bir etki göstermiştir. Mach'ın izleyicileri arasında yer alan M. Schlick, R. Carnap, H. Feigl, C. Hempel ve E. Nagel gibi bilim felsefecileri ise 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Viyana Çevresi olarak da ünlenen bilim topluluğunu oluşturmuşlardır. Mantıkçı pozitivistlere göre *bilimsel olan ve bilimsel olmayan* bilgi türlerinden söz etmek mümkündür. Onlara göre eğer bir önerme anlamlıysa, doğrulanabiliyorsa ve fizik evrenle uyumlu ise bilimseldir. Bunun dışında kalan önermeler metafizik alanı içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla bu tür önermeler bilimin konusu değildir (Çilingir, 2016).

Viyana Çevresi düşünürleri arasında yer alan H. Feigl'in görüşleri ise, eğitim yönetiminde 1940'lı yılların sonunda ABD'de filizlenen Teori Hareketinin epistemolojik yaklaşımının esin kaynağı olmuştur. Feigl'in savunduğu bilim felsefesi, mantıksal ampirizm olarak bilinmektedir. Mantıksal ampirizme dayalı yönetsel kuram, kanunların üst katmanda; olguların ise alt katmanda yer aldıklarını varsayan *hipotetik-tümdengelimci (hypothetic deductive)* modele dayalıdır. Mantıksal ampiriklere göre kuram, deney vasıtasıyla gerekçelendirilmektedir. Başka bir deyişle kurama dayalı önerme gözlemlenebiliyorsa, kuram doğruluk değeri kazanmaktadır. Aksi durumda kuram doğruluk değerini yitirmektedir. Dolayısıyla hipotetik-tümdengelimci yaklaşıma göre bir kuramı gerekçelendirmenin yegâne yolu deneydir (Evers ve Lakomski, 2012, s. 59).

Mantıksal ampirizmi eğitim yönetiminin meşru epistemolojik yaklaşımı olarak kabul eden *Teori Hareketi* temsilcileri, eğitim yönetiminde genel-geçer yasaların keşfine yönelmişlerdir. Bu anlayışın temel bir sonucu olarak, *değer* konusu eğitim yönetimi biliminin dışına çıkartılmıştır (Evers ve Lakomski, 1991, s.72). Bununla birlikte *Teori Hareketi* içerisinde yer alan Halpin (1966, 1967) ve Griffiths (1959a) gibi mantıksal ampirizm savunucuları, kuram ile gözlemin birbirinden bağımsız süreçler olduğunu belirterek kuramın nesnellğine vurgu yapmışlardır.

Evers ve Lakomski'nin (1994) eğitim yönetiminde bilgi üretme geleneğine yönelik eleştirileri, mantıksal ampirizmin/pozitivistlerin bilimle özdeş görülmesi noktasında ortaya çıkmaktadır. Yazarlara göre, bilime yönelik eleştiriler aslında pozitivistleri hedef almaktadır. Oysa pozitivistizm, bilim felsefesi yaklaşımlarından sadece biridir. Bu bağlamda Evers ve Lakomski, bilginin gerekçelendirilmesi sürecinde post-pozitivist gerekçelendirmeyi önceleyen bilim yaklaşımını savunmuşlardır. Yazarlar eğitim yönetimine egemen olan pozitivistlere dayalı bilim anlayışının temelci epistemolojiye dayandığını öne sürerek kendi argümanlarını natüralist bağdaşımçılık üzerine oturtmuşlardır. Evers ve Lakomski böylece eğitim yönetimi alanında pozitivistlerin aşıldığını öne sürerek, alanda post-pozitivist bilimi temellendirmeye koyulmuşlardır.

Evers ve Lakomski'ye (1991, s. 4) göre, bilim felsefesinde köklü bir kırılmaya yol açan akım ise Kuhn ve Feyerabend tarafından temellendirilen *paradigma yaklaşımı*dır. Mantıksal ampirizmin radikal eleştirisi üzerine yükselen paradigma yaklaşımı, nesnellik ve genellik iddialarına karşı çıkararak görelilik ve öznellik temelinde eğitim yönetimini kuşatmıştır. Paradigma yaklaşımı mantıksal ampirizmden farklı olarak, gözlemin kuram-yüklü olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımı eğitim yönetimi alanına Greenfield taşımıştır. Görüşlerini Kant'a dayandıran Greenfield'e göre insan, *ampirik bilimin* öne sürdüğü gibi sosyal gerçeklikle ilişkisini doğrudan kuramaz. O'na göre, sosyal gerçekliğin anlaşılması ancak M. Weber'in öne sürdüğü gibi *kültürel bilimler* aracılığı ile mümkün olabilir (Lakomski ve Evers, 1994). Dolayısıyla bilginin gerekçelendirilmesi paradigmadan paradigmaya farklılık göstermektedir (Evers ve Lakomski, 1996b).

Greenfield'in eğitim yönetimine yönelik temel katkısı, *Teori Hareketinin* epistemolojisine yönelik ortaya attığı eleştirilerdir. Greenfield (1993, s. 2), öncelikli olarak Griffiths'in *'eğitim yönetiminin işletme, askeri, hastane ve diğer örgüt türlerinin yönetiminden farklı olmadığı ve bu nedenle de örgüt biliminin okullar da*

dâhil olmak tüm örgütler için genel geçer bilgi ürettiği' yönündeki kabulüne şiddetle karşı çıkmıştır. Greenfield bu karşı çıkışını şu alegori ile savunmaktadırlar (s. 5):

... Bu argüman şuna benzemektedir; örgüt kuramcıları o kadar yoğun bir şekilde ormanı tanımlamaya çabalamaktadır ki ağaçlar arasındaki farklılıkları ve bundan daha kötüsü ormanda ağaç olmayan nesnelere dahi ihmal etmektedir...

Greenfield'in bu alegorisi tam olarak Teori Hareketinin ilkesel olarak benimsediği geleneksel örgüt kuramının farklılıkları ve çeşitliliği görmediğinin bir eleştirisi olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda Greenfield (1993, s. 5) sosyal gerçekliğe ilişkin biri *gerçekçilik (realism)* diğeri ise *öznellik (subjectivism)* olmak üzere iki temel paradigmadan söz etmektedir. Gerçekçiliğe göre, dünya vardır ve bilinebilir. Dolayısıyla örgütler de doğadaki varlıklar gibi nesnel bir özelliğe sahiptir. Örgüt bilimi alanında bilgi üreten bilim insanlarının temel rolü, örgüte için genel-geçer evrensel yasaları keşfetmektir. Böylece örgüt bilimcileri her türlü örgüt içerisindeki bireylerin davranışlarını açıklayabilir. Bu süreçte kuramın deneyle kanıtlanması gerekir. Söz konusu kanıtlanma sürecinde matematiksel modeller kullanılarak nicel analizler yapılmalıdır. Gerçekçiliğe dayalı örgüt tasarımının aksine öznelliğe dayalı paradigma örgütün insan yapımı sosyal bir gerçeklik olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Öznelliğe göre gerçek dünyanın varlığından söz edilse bile, insanlar onu farklı biçimlerde algılar ve yorumlar. Dolayısıyla örgüt bilimcilerinin temel rolü örgüt ekosistemi içerisinde yer alan bireylerin örgütsel yaşamı nasıl algıladıkları ve yorumladıklarını keşfetmek olmalıdır (Greenfield ve Ribbins, 1993, s. 5). Bu bağlamda Greenfield (1974), *Teori Hareketinin* epistemolojik dayanağını oluşturan mantıksal ampirizmin genelleme ve nesnellik iddialarına dayalı geleneksel bilim anlayışına karşı çıkararak öznelliği merkeze koyan bir *insan bilim (humane science)* anlayışını savunmuştur.

Greenfield'in epistemolojik pozisyonu, belirgin bir biçimde Alman idealizmin önemli temsilcilerinden I. Kant'ın gerçekliğin doğasına ilişkin görüşlerinden izler taşımaktadır. Greenfield (1975, s. 77), Kant'ın epistemolojisine ilişkin şu gözlemlerde bulunmaktadır:

...Numenal dünya (kendinde dünya) ile fenomenal dünya (bizim onu gördüğümüz haliyle dünya) arasında bir fark olduğunu Kant ortaya koymaktadır. Kant'a göre gerçeklik dünyası gerçekten vardır ama insan onu asla doğrudan algılayamaz; gerçeklik daima insan yorumu ile tahrif edilmektedir...

Greenfield'in bu gözlemi, insanın kendisini kuşatan doğal ya da sosyal gerçeklikle ilişkisini doğrudan değil, dolaylı olarak kurduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum bilimsel araştırma sürecinde de ortaya çıkmaktadır. Greenfield'a göre gerçekliğe ilişkin gözlem kuram-yüklüdür. Dolayısıyla geleneksel yönetim bilimine özgü nesnellik iddiası doğru değildir. Evers ve Lakomski (1991, s. 96), Greenfield'in savunduğu bu tezler büyük oranda katılmakla birlikte, yazarın bu argümanlara dayalı olarak ulaştığı nihai sonuca ilişkin görüşlerine katılmamaktadır. Evers ve Lakomski, öncelikle Greenfield'in yönetim biliminin nesnel olmayacağı yönündeki tezine katıldıklarını ifade etmektedir. Evers ve Lakomski ayrıca Greenfield'in Kuhn ve Feyerabend'le uyumlu şekilde gözlemin kuram yüklü oluşu fikrini de desteklemektedir. Ancak Evers ve Lakomski, Greenfield'in benimsemiş olduğu ve Feyerabend'le özdeşleştirilmiş olan *her şey olabilir (everything goes)* mottosuna ise şiddetle karşı çıkmaktadır. Evers ve Lakomski'ye göre, bilimsel kanıtlanma süreci sadece gözlemlerle elde edilen veriye dayalı gerçekleştirilemez. Aksine, kuramın doğrulanması için ekstra-ampirik ölçütlerin de mevcut olması gerekir. Diğer bir ifadeyle nesnellik salt araştırma sürecinden elde edilen veri meselesi olarak değil, bir tür bağdaşım sorunu olarak ele alınmaktadır. Evers ve Lakomski (1991, s. 96) ayrıca Greenfield'in örgütsel yaşamın doğasının yorumlanarak anlaşılmasına dayalı öznelliğin de sınır tanımadığını; bu nedenle de öznelliğin açıklamaların epistemolojik bakımdan işe yaramayacağını ve bir keyfiyete yol açacağını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla Evers ve Lakomski, yorumlama ve anlamlandırmaya dayalı öznelliğin dahi bir sınırı olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu kapsamda yazarlar gerçekliğin sübjektif yorumunda *özneller-arası uyum ve zamana karşı kararlılığın* olması gerektiği tezini savunmuşlardır.

Natüralist Bağdaşım Temelli Yeni Bilim

Evers ve Lakomski'nin (2015) eğitim yönetimi bilimine yönelik temel katkıları *değerler ve insan öznelliğini* de içeren yeni bir bilim (New Science) geliştirmeye çalışmış olmalarıdır. Bu süreçte yazarlar bilgiye ilişkin yeni perspektifleri ve bilginin gerekçelendirilmesine ilişkin alternatif yaklaşımları araştırmışlardır. Evers ve Lakomski'ye (1991, s. 4) göre, yönetsel bilginin gerekçelendirilmesine ilişkin ortaya çıkan yeni yaklaşımlardan biri de *bağdaşım epistemolojisi*dir. Yazarlara göre hem pozitivistlere dayalı geleneksel bilim, hem de geleneksel bilim anlayışının ön kabullerini kökten reddeden paradigma yaklaşımının epistemik

sürece ilişkin savundukları tezler yanlıştır. Bu yanlışın temelinde hem pozitvizmin hem de onun eleştirisi üzerine gelişme kaydeden paradigma yaklaşımının eleştirisinin yapılmaksızın eğitim yönetimi alanında kabul görmesi yatmaktadır. Bu bağlamda Evers ve Lakomski (1996b), pozitvizme dayalı bilim kadar, onun eleştirisini yapan alternatif yaklaşımların da *temelci epistemolojiye* dayalı olduğu savından hareketle bilginin gerekçelendirilmesi sürecinde *bağdaşımçı epistemolojiyi* savunmuşlardır.

Evers ve Lakomski (1996b), araştırmacıların ya değer sorununu inceleme dışı tutan geleneksel bilimden, ya da olguyu hiç hesaba katmayan alternatif yaklaşımlardan yana tavır aldıklarını belirtmektedir. Araştırmacıların böyle bir ikilem içerisinde kalmalarını doğru bulmayan yazarlar; bu durumun bilim insanlarını önemli kimi bilgiden yoksun bıraktığını düşünmektedir. Dolayısıyla Evers ve Lakomski bu problemi aşabilmenin çözüm yollarını sorgulamışlardır. Evers ve Lakomski'nin (1996a, s. xv) buldukları çözüm ne geleneksel bilime geri dönmek, ne de onun eleştirisi üzerinde yükselen çoklu bakış açıları olduğu gibi kabul etmektir; tam aksine yapılması gereken şey *yeni bir bilim* geliştirmektir. Geliştirilmesi amaçlanan yeni bilim ise *temelci epistemoloji* yerine *bağdaşımçı epistemolojinin* ön kabullerine dayandırılmıştır. Bu kapsamda Evers ve Lakomski yeni bilimi, biri natüralizm diğeri bağdaşımçılık olmak üzere iki temel üzerine inşa etmişlerdir.

Natüralizmin çağdaş versiyonu büyük oranda W. V. Quine'in katkılarıyla geliştirilmiştir. Quine (1994), esas olarak Descartes ile birlikte gelişme kaydeden geleneksel bilgi kuramının eleştirisini yapmıştır. O'na göre Descartesçi epistemoloji, doğa bilimlerinin sağlayabileceği kanıtlardan daha çok rasyonel olduğu varsayılan *a priori* gerekçeler üzerine kuruludur. Dolayısıyla geleneksel yaklaşıma göre epistemik kuramlar herhangi bir bilimsel faaliyetten bağımsız olmalı ve hatta önsel olarak geliştirilmelidir. Quine (1994) bu görüşe şiddetle karşı çıkmış; doğa bilimlerinin felsefi temellendirme ya da gerekçelendirme yoluyla kanıtlanmaya ihtiyacı olmadığını savunmuştur (Akt. Öztürk, 2008). Bu bağlamda Evers ve Lakomski epistemolojiyi doğa bilimlerinin bir alt dalı olarak gören Quine'nin natüralizmini benimseyerek kendi epistemolojik yaklaşımlarını bu anlayışa göre temellendirmişlerdir (Evers, 1987).

Bağdaşımçılık ise *temelci* yaklaşımın eleştirisi üzerine gelişme göstermiş bir epistemoloji kuramıdır. Bağdaşımçı kurama göre, bir inancın gerekçelendirilebilmesi için bu inancın birbiri ile uyum halinde olan bir inanç sisteminin parçası olması gerekmektedir. Bir inanç sisteminin uyum içerisinde olabilmesi ise, sistemi oluşturan inançların birbirleri ile bağdaşım içerisinde olmasına bağlıdır. Dolayısıyla bağdaşımçı epistemoloji, bilginin parçalara ayrılarak incelenmesi yerine, bilginin bütüncüllüğüne (holistic) odaklanmaktadır. Bu gerekçeye dayalı olarak temelci epistemolojinin aksine bağdaşımçı yaklaşım, bilginin kompartımanlara ayrılmasına karşı çıkmaktadır. Böylece etik ve insan öznelliğine ilişkin önermeler de bütüncül inanç sisteminin bir bileşeni olarak değerlendirilmiştir (Evers ve Lakomski (2008, s. 7).

Bağdaşımçı epistemoloji, kuram ile ilişkili olarak *bağdaşım ölçütlerinin* (*coherence criteria*) işe koşulmasını önerir. Bu ölçütlerden birisi, kuramın kapsayıcılığıdır (comprehensiveness). Kapsayıcı kuram ile kastedilen şey, kuramın bir seferde birçok olguyu birlikte açıklayabilmesidir. Diğeri yandan kurama ait önermelerin birbirleri ile tutarlı olması beklenir (consistency). Bağdaşımçı epistemoloji aynı zamanda karmaşıklık yerine basitliği (simplicity) tercih etmektedir. Böylece verili bir olguya ilişkin pek çok yön, kurama ait en az ölçütle açıklanabilmelidir. Ayrıca kuram, deneyimlerin sunduğu seçeneklerin çeşitliliğinden yararlanarak bunlar arasından en etkili yolu izlemelidir. Bu ölçüt ise ampirik uygunluk (empirical adequacy) olarak isimlendirilmiştir (Evers ve Lakomski, 2008, s. 150).

Bağdaşımçı epistemolojinin temel yapı taşlarından biri de metaforik bir tasarım olarak geliştirilmiş olan *İnanç Ağıdır* (*web of belief*) (bkz. Şekil 1). İnanç ağının dış bölümünde deneyime bağlı olarak sürekli olarak kendisini yenileyen tekil gözlemler yer almaktadır. Ağın merkezinde ise mantık, matematik ve fizik gibi doğa bilimleri konumlanmaktadır. Merkezdeki bu alanlar, inanç ağının genel yapısını düzenlemektedir. Yönetim kuramı da bu ağın içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla yönetim kuramı, inanç ağının merkezinde yer alan ve ağı biçimlendiren mantık, matematik ve doğa bilimleri ile uyum (bağdaşım) içerisinde yer almaktadır.

Şekil 1: Bir İnanç Ağı Olarak Global Kuram

Kaynak: Evers, C. W., & Lakomski, G. (2001)

Bağdaşımci epistemolojinin bir diğer temel özelliği ise epistemik gerekçelendirmenin kademeli öğrenmeye dayalı olmasıdır. Global inanç ağına ilişkin bir öğrenme süreci, dış çeperdeki deneyimlere bağlıdır. Eğer deneyimler, global inanç ağının genel varsayımları ile uyumlu ise, bu durum ağın mevcut haliyle devam etmesini sağlamakta; ama eğer bu deneyimler ağın genel varsayımları ile uyumlu değil ise, bu durumda yeni bir öğrenme gerçekleşerek ağın bütününde ya da bir bölümünde bir uyarılma (öğrenme) süreci başlamaktadır (Evers ve Lakomski, 2001, s. 502).

Değer ve Yöntembilim Üzerine Bağdaşımci Tezler

Bağdaşım temelli epistemoloji, eğitim yönetimi bilimine ilişkin kimi pratik sorunlarla ilgili bir çerçeve de sunmaktadır. *Değer ve yöntembilim*, alanda üzerinde en fazla tartışma yapılan konular arasında yer almaktadır. Felsefede olgu ve değer konusuna ilişkin tartışmalar 18. yüzyıl filozoflarından D. Hume ile başlamıştır. Hume'a (2009) göre olgusal önermelerden değer yüklü önermelere geçiş mantıksal bir kopukluğa yol açmaktadır. Hume sonrası dönemde G. E. Moore (1903) da betimsel önermelerden normatif yüklü sonuçlara ulaşılmasını *doğacılık safsatası* olarak tanımlamış ve iki düşünsel çaba arasında kategorik olarak farklılık olduğu ifade etmiştir (Akt. Gözler, 2008). 19. yüzyılda E. Mach'ın temellerini attığı, ardından Viyana Çevresi düşünürlerince geliştirilen mantıksal pozitivizm de bilimin konusunun olgular olduğunu; değer alanının ise bilimsel incelemenin konusu olamayacağını öne sürmüştür (Lambert ve Brittan, 2011). Felsefe alanında süregelen olgu-değer tartışmaları, Simon (1997) ile yönetim bilim alanına taşınmıştır. Simon ile uyumlu şekilde 1950'li yıllarda gelişme kaydeden *Teori Hareketinin* temsilcileri de değer alanının bilimsel küre içerisinde yer alamayacağını savunarak alanın meşru inceleme konusunun olgular olduğunu ifade etmişlerdir (Griffiths, 1959b; Halpin, 1966).

Evers ve Lakomski (1991, s. 166-167) öncelikle pozitivizmin '*olgu ve değer arasında bir kopukluk olduğu*' yönündeki görüşüne karşı çıkmışlardır. Bu bağlamda yazarlar Hume'un olgusal ve değer yüklü önermeler arasında bir kopukluk olduğu yönündeki görüşünü de Moore'un betimsel alana ilişkin önermelerden normatif çıkarımlara ulaşılmasını *doğacılık safsatası* olarak değerlendirmesini de eleştirmişlerdir. Yazarlar tam aksine, temellendirmiş oldukları holistik epistemoloji bağlamında bilime ve etiğe içkin önermeler arasında bir bütünlük olduğunu savunmuşlardır. Buna dayalı olarak da değer alanının yönetim kuramının meşru bir yönü olduğunu ifade etmişlerdir. Evers ve Lakomski (1996a), olgu ve değere ilişkin kavramsallaştırmaların bilişsel bir karaktere sahip olmasından dolayı, her iki kavramın da aslında iç içe geçmiş olduklarını dile getirmişlerdir. Evers ve Lakomski, eğitim yönetiminin değer yüklü olduğunu; tam da bu nedenle eğitim yönetimine özgü olguların da değer yüklü olduğunu savunmuşlardır. Dolayısıyla olgu ve değer birbirinden kopuk değil, aksine iç içe geçmiş alanlar olarak değerlendirilmiştir.

Evers ve Lakomski'nin (2008) araştırma yöntembilimine ilişkin görüşleri ise, *geleneksel yaklaşım, paradigma yaklaşımı* ve nihayet *post-modern yaklaşımların* eleştirisi üzerine kuruludur. Nicel yöntemeye dayalı geleneksel yaklaşımda bilgi, alt-kümelere ayrılır. Bu ayrıştırma sürecinde bazı bilgiler hiyerarşik olarak diğerlerine göre daha üstün ve ayrıcalıklı bir yere yerleştirilir. Böylece bazı önermeler daha genel-geçer bir özellik taşıırken diğer bazı önermeler ise daha spesifik tutulmaktadır. Hipotetik-tümden gelimci bu anlayışın bir sonucu

olarak eğitim yönetimi, genel yönetim biliminin bir alt uygulama ve inceleme alanı olarak tasarlanmıştır. Geleneksel bilimde bilginin gerekçelendirilmesi ise doğrusal bir anlayış temelinde (lineer) tekli modele dayanmaktadır. Mantıksal ampirizme dayalı geleneksel yaklaşımın aksine paradigma ekolü nitel yöntemi benimser. Bu yaklaşım, gözlemin yorum içermesi nedeniyle *saf verinin* (hard data) mümkün olamayacağı varsayımına dayalıdır. Dolayısıyla bilimsel araştırmada çoklu-modeller söz konusudur. Bu nedenle de paradigma yaklaşımı bilginin gerekçelendirmesinde çoklu modelleri işe koşturmaktadır.

Post-modernizme dayalı yöntembilim ise *anti-temelci*, *anti-özcü* ve *anti-temsalcidir*. Anti-temelci (anti-foundationalism) görüşe göre bilginin temeli yoktur, dolayısıyla gerekçelendirme sorunu tümünden terk edilmelidir. Anti-özcü (anti-essentialism) görüşe göre şeyler kendilerine karşılık gelen bir öze sahip değildir. Anti-temsalciler (anti-representationalism) yaklaşıma göre ise kuramlar ve zihin içerikleri dünyanın bir yansıması değildir ya da dünyayı yansıtmamaktadır. Bu üç doktrin üzerine kurulu post-modern anlayışa göre gerçeklik ve kanıt problemi ile uğraşmak anlamsızdır. Dolayısıyla araştırmada gerçekliğin sorgulanması terk edilmeli, bunun yerine farklı bakış açılarına yer verilerek bu görüşlerin anlatımı (narrative) üzerine odaklanılmalıdır. Post-modernizme dayalı yöntem ile birlikte bilginin gerekçelendirilmesi anlayışının da terk edildiği görülmektedir (Evers ve Lakomski, 2008).

Geleneksel, paradigma ve post-modern temelli yaklaşımların yöntembilim eleştirisini yapan Evers ve Lakomski natüralist bağdaşımçı yöntembilimin eğitim araştırmaları için daha uygun olduğunu savunmuşlardır (Evers, 1991). Mantıksal ampirizmin hipotetik-tümdengelim dayalı anlayışı nedeniyle eğitim yönetimi, yönetim kuramının bir alt alanı olarak görülmüştür. Bu bağlamda Evers ve Lakomski (2001) eğitim yönetiminin yönetim kuramından daha çok eğitim kuramına dayandırılması gerektiğini savunmuştur. Bu görüşün temel nedeni eğitim kuramının; insan doğası, işe yarar bilgi ve eğitimsel değerler konularında daha geniş bir çerçeve sunmuş olmasıdır. Dolayısıyla Evers ve Lakomski (2008, s. 150-151) eğitim yönetiminde kuram tercihi yapılırken kapsayıcılık, tutarlılık, kuramsal yetkinlik, basitlik, öğrenilebilirlik ve açıklama birliği gibi *bağdaşım ölçütlerinin* (*coherence criteria*) kullanılmasının uygun olacağını düşünmüşlerdir.

SONUÇ ve DOĞURGULAR

Eğitim yönetimi, 1950'li yıllarda sosyal bilimleri kuşatan mantıksal pozitivism/ampirizmin etkisi altına girmiştir. Bilgiyi kompartımanlara ayıran, hipotetik-tümdengelimci yöntembilimi esas alan ve nihayet değerler ve insan öznelliğini inceleme dışı tutan bu anlayışın bir sonucu olarak araştırmacılar eğitim yönetiminde genel geçer yasaların keşfine yönelmişlerdir. Bu süreçte *sistem kuramı* gibi kimi makro modeller ortaya atılarak eğitim örgütleri ve bu örgütlerdeki insan davranışları betimlenmeye, açıklanmaya ve kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bilginin genelliği ve evrenselliği varsayımı ile her yerde, her zaman ve her koşulda geçerli bir eğitim yönetimi biliminin mümkün olabileceği düşünülmüştür. Bu düşünceyle birlikte Batıda geliştirilmiş bir kuramın, örneğin Türkiye bağlamında da geçerli olabileceği ve pratik sonuçlar üretebileceği varsayılmıştır. Dolayısıyla tarihsel ve kültürel farklılıklar görmezden gelinerek ve kuramın evrenselliği düşüncesinden hareketle genel yönetime ait yaklaşımlar küresel ölçekte tüm dünyaya bilgi endüstrisinin çeşitli enstrümanları kullanılarak ihraç edilmiştir. Bu anlayışın pratik bir yansıması olarak eğitim yönetimi programları genel yönetime özgü yaklaşım ve kuramlara tabii kılınmış; sözü edilen bu anlayışa dayalı programlarda eğitim yöneticisi ve geleceğin bilim insanları yetiştirilmiştir.

Sosyal bilimlere egemen olan bu hegemonya, 1960'lı yıllarda çeşitli bilim çevrelerince sorgulanmıştır. Bu sorgulamanın bir sonucu olarak eğitim yönetiminde epistemik bir çeşitlilik ve bu çeşitliliğe dayalı olarak bir türbülans gözlenmiştir (Özdemir, 2017). Özellikle Kuhn ve Feyerabend'in düşünsel tohumlarını ektiği paradigma yaklaşımı, pozitivism dayalı bilim anlayışının radikal eleştirisini yapmıştır. Paradigma yaklaşımı süreç içerisinde, eğitim yönetiminde başta Greenfield olmak üzere kimi bilim insanını etkisi altına almıştır. Böylece alanda 1970'li yıllardan itibaren artan oranda insan öznelliği ve değerler konusunun sorgulanmaya başladığı görülmüştür. Post-modern görüşlerin de giderek yaygınlık kazanması ile birlikte eğitim yönetiminde pozitivist temelli bilim anlayışı güç kaybetmeye başlamıştır. Bu süreçte alanda insan öznelliğini merkeze alan nitel çalışmalar artan oranda kabul görmüştür.

Eğitim yönetiminde 1990'lı yıllarla birlikte Evers ve Lakomski'nin gerek pozitivism, gerekse onun eleştirisi üzerine yükselen paradigma yaklaşımına alternatif bir yaklaşım sundukları görülmektedir. Evers ve

Lakomski, eğitim yönetiminde kendilerinden önceki bilim felsefelerinin her ne kadar birbirinin zıttı gibi görünseler de epistemolojik yönden benzer özellikler taşıdıklarını öne sürmüştür. Evers ve Lakomski'ye göre gerek mantıksal ampirizm ve gerekse paradigma yaklaşımı bilgiyi *temelci epistemolojiye* dayalı olarak gerekçelendirmektedir. Başka bir ifadeyle ilki bilgiyi gözlem sonuçlarına göre temellendirirken, diğeri insan öznelliğini bilginin temeline yerleştirmektedir.

Evers ve Lakomski, bu iki yaklaşımın dayandığı temelci epistemolojinin varsayımlarını, bağdaşımçı epistemolojinin argümanlarını kullanarak eleştirmiştir. Evers ve Lakomski öncelikle bilginin kompartımanlara ayrılmasına karşı çıkmıştır. Onlara göre bilginin, temelde yer aldığı düşünülen özel statüye sahip bilgiye dayalı olarak inşa edilmesi doğru değildir. Evers ve Lakomski bilginin bütüncüllüğüne inanmıştır. Bütüncül anlayışa bağlı kalan yazarlar bilgiye ait tüm unsurları bir inanç ağı içerisinde birbiri ile bağdaştırmaya çalışmışlardır. Bu yaklaşımın pratik bir sonucu, alanın müzminleşen olgu-değer ikiliği probleminin aşılabilmesine yönelik bir çerçevenin ortaya çıkmış olmasıdır. Böylece olgu ve değer birbirini dışlamadan birlikte nasıl ele alınabileceğine ilişkin yeni bir perspektif ortaya konulmuştur. Evers ve Lakomski ayrıca, kuram tercihinde bulunacak araştırmacılara kapsayıcılık, tutarlılık ve basitlik gibi *bağdaşım ölçütleri* adını verdikleri ilkeleri kullanmalarını tavsiye etmiştir.

Evers ve Lakomski'ye göre temel sorun, bilimin pozitivizmle özdeş görülmesidir. Sorunlu olan bilim değil, mevcut bilim pratiklerinin dayandığı temelci epistemolojidir. Dolayısıyla yapılması gereken şey, bilime alternatifler üretmek değil, onu doğru bir mecrada yeniden kurmak ve geliştirmektedir. Evers ve Lakomski'ye göre bunu başarabilmenin yolu *yeni bilim* inşa etmektir. Yeni bilim ise metodolojik olarak natüralizmi ve bağdaşımçı epistemolojiyi kendisine rehber etmelidir. Böylece doğanın bizatihi kendisi merkeze konulacak ve bağdaşım esasına dayalı olarak yönetim kuramı ve diğer yaklaşımlar bu merkezin etrafında uyum/bağdaşım halinde bir arada gelişebilecektir.

Evers ve Lakomski ayrıca eğitim yönetiminin, *yönetim kuramına* değil *eğitim kuramına* bağlı olmasını arzu etmektedir. Yönetim kuramı, örgüte ve örgüt içerisindeki insana ilişkin evrensel yasaların keşfi ile uğraşmaktadır. Bu anlayışın bir sonucu olarak eğitim yönetimi genel yönetimin keşfedeceği yasalara tabii kılınmaktadır. Bu ise alanın kendi varlık sebebi olan eğitime yabancılaşmasına yol açmaktadır. Oysa eğitim, insan doğasına yönelik daha kapsayıcı bir pencere sunmaktadır. Bu bağlamda Evers ve Lakomski eğitim yönetiminin eğitim bilimleri ailesi içerisinde yer almasına ve eğitim bilimleri ile bağdaşım içerisinde kendisini konumlandırarak gelişmesinin önemine inanmıştır.

Bu değerlendirme ve sonuçlara dayalı olarak çalışmada şu genel çıkarımlara ulaşılmıştır. Eğitim yönetimi alanı kuramsal perspektiflerin mücadele içerisinde olduğu dinamik bir çatışma sahasıdır. Alandaki kuramsal çeşitliliğin temelinde mantıksal ampirizme dayalı geleneksel bilime özgü argümanların eleştirisi bulunmaktadır. Mantıksal ampirizm ve onun eleştirisini yapan paradigma yaklaşımının ortak yönü, temelci epistemolojiye dayalı olmasıdır. Temelci epistemoloji, bilgiyi kompartımanlara ayırmaktadır. Bu durum eğitim yönetiminde olgu-değer ikiliğine yol açmaktadır. Temelci epistemolojinin ürettiği bu ve benzeri içerikteki problemler, bağdaşımçı epistemolojinin argümanları ile giderilmeye çalışılmaktadır. Bu girişimlerden en kapsamlısını Evers ve Lakomski yapmıştır. Evers ve Lakomski geleneksel bilime alternatif olarak yeni bir bilim inşasına girişmiştir. Bu inşa sürecinde doğa bilimleri ile bağdaşım içerisinde olan ve bu bağlamda değerler ile insan öznelliğini de içine alan bütüncül bir eğitim yönetimi bilimi tasavvur edilmiştir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Allison, D. J. (2001). Riding the E and L roller-coaster: How I came to fear naturalistic coherentism. *Journal of Educational Administration*, 39(6), 539-553.
- Allison, D. J., & Ellett, F. S. (1999). Evers and Lakomski on values in educational administration: Less than coherent. *Values and educational leadership*, 183-208.
- Allix, N., & Gronn, P. (2005). 'Leadership' as a Manifestation of Knowledge. *Educational Management Administration & Leadership*, 33(2), 181-196.
- Bates, R. (1980). Educational administration, the sociology of science and the management of knowledge. *Educational Administration Quarterly*, 16(2), 1-20.
- Barlosky, M. (1995). A rejoinder to Evers and Lakomski. *Curriculum Inquiry*, 25(4), 467-474.
- Beycioglu, K. (2012). Will Evers and Lakomski be able to find leadership's Holy Grail?. *KEDI Journal of Educational Policy*, 9(2), 349-362.
- Çilingir, L. (2016). Bilim felsefesi. M. Demirbaş (Ed) içinde, *Fen bilimleri öğretiminde bilimin doğası* (ss.2-21). Ankara: Pegem Yayınları.
- Çüçen, A. K. (2003). Bilgi kuramına giriş. *Bilimname*, 2, 3-12.
- Donmoyer, R. (2001). Evers and Lakomski's search for leadership's holy grail (and the intriguing ideas they encountered along the way). *Journal of Educational Administration*, 39(6), 554-572.
- Eacott, S. (2015). *Educational leadership relationally: A theory and methodology for educational leadership, management and administration*. Springer.
- English, F. W. (1992). *Educational administration: The human science*. New York: HarperCollings Publishers.
- English, F. W. (1994). *Theory in educational administration*. New York: HarperCollins College Publishers.
- English, F. W. (2002). The point of scientificity, the fall of the epistemological dominos, and the end of the field of educational administration. *Studies in Philosophy and Education*, 21, 109-136.
- English, F. W. (2003). *The postmodern challenge to the theory and practice of educational administration*. Illinois: Charles C. Thomas Publisher.
- Evers, C. (1987). Naturalism and philosophy of education. *Educational Philosophy and Theory*, 19(2), 11-21.
- Evers, C. (1991). Towards a coherentist theory of validity. *International Journal of Educational Research*, 15(6), 521-535.
- Evers, C., & Lakomski, G. (1991). *Knowing educational administration*. Oxford: Pergamon Press.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (1994). Three dogmas: A rejoinder. *Journal of Educational Administration*, 32(4), 28-37.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (1996a). *Exploring educational administration*. Oxford: Elsevier.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (1996b). Science in educational administration: A postpositivist conception. *Educational Administration Quarterly*, 32(3), 379-402.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (2001). Theory in educational administration: Naturalistic directions. *Journal of Educational Administration*, 39(6), 499-520.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (2008). *Doing educational administration: A theory of administrative practice*. United Kingdom: Emerald.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (2012). Science, systems, and theoretical alternatives in educational administration: The road less travelled. *Journal of Educational Administration*, 50(1), 57-75.
- Evers, C. W., & Lakomski, G. (2015). Naturalism and educational administration: New directions. *Educational Philosophy and Theory*, 47(4), 402-419.
- Derrida, J. (2007). *Marx'ın hayaletleri*. (Çev. Alp Tümertekin). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Feyerabend, P. (2000). *Anarşizim üzerine tezler*. (Çev. Ekrem Altınsöz). Ankara: Öteki Yayınevi.
- Foster, W. (1986). *Paradigms and promises: New approaches to educational administration*. New York: Prometheus Books.
- Foucault, M. (2016). *Bilginin arkeolojisi*. (Çev. Veli Urhan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gözler, K. (2008). Tabii hukuk ve hukuki pozitivizme göre adalet kavramı. *Muhafazakar Düşünce*, 4(15), 77-90.
- Greenfield, T. B. (1974). Theory in the study of organizations and administrative structures: A new perspective. Paper presented at the Annual Meeting of the International Intervisitation Programme on Educational Administration. Bristol, England.
- Greenfield, T. B. (1975). Theory about organization: a new perspective for schools, In M. G. Hughes (Ed.), *Administering education: International challenge* (pp. 71-99). London: Athlone Press.
- Greenfield, T. B. and Ribbins, P. (1993). *Greenfield on educational administration: Towards a humane science*. New York: Routledge.
- Griffiths, D. E. (1959a). *Research in Educational Administration*. New York: Teachers College Press.

- Griffiths, D. E. (1959b). *Administrative theory*. New York: Appleton-Century-Crofts Inc,
- Griffiths, D. E. (1979). Intellectual turmoil in educational administration. *Educational Administration Quarterly*, 15(3), 43-65.
- Gronn, P., & Ribbins, P. (1993). The salvation of educational administration: better science or alternatives to science?. *Educational Management & Administration*, 21(3), 161-169.
- Gültekin, A. C. (2012). Çağdaş epistemolojide içselcilik ve epistemik sorumluluk. *Düşünme Dergisi*, 1(3), 7-24.
- Gültekin, A. C. (2013). *Çağdaş epistemolojide içselcilik/dışsalılık tartışması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Habermas, J. (1988). *Legitimation crisis*. (Tranlated by Thomas McCharty). Cambridge: Polity Press.
- Halpin, A. W. (1966). *Theory and research in administration*. London: The Macmillan Company.
- Halpin, A. W. (1967). *Administrative theory in education*. New York: The Macmillan Company.
- Hodgkinson, C. (1978). *Towards a philosophy of administration*. New York: St. Martin's Press.
- Hodgkinson, C. (1983). *The philosophy of leadership*. New York: St. Martin's Press.
- Hodgkinson, C. (1991). *Educational leadership; The moral art*. Albany: State University of New York Press.
- Hodgkinson, C. (1993). The Epistemological Auiology of Evers and Lakomski: Some un-Quineian Quibblings. *Educational Management & Administration*, 21(3), 177-184.
- Hodgkinson, C. (1996). *Administrative philosophy*. Oxford: Pergamon.
- Hume, D. (1998). *İnsan zihni üzerine bir araştırma*. (Çev. S. Ögdüm). Ankara: İlke Yayıncılık.
- Hume, D. (2009). *İnsan doğası üzerine bir inceleme*. (Çev. E. Baylan). İstanbul: Bilgesu Yayıncılık.
- Hyung, P. S. (1997). Australian naturalism and its critics. *Educational Management & Administration*, 25(4), 395-415.
- Kuhn, T. S. (2017). *Bilimsel devrimlerin yapısı*. (Çev. Nilüfer Kuyaş). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Lambert, K. ve Brittan, G. G. (2011). *Bilim felsefesine giriş*, (Çev. Ed. Hüseyin Gazi Topdemir) Ankara: Nobel Yayınları.
- Lakomski, G., & Evers, C. W. 1994). Greenfield's humane science. *Educational Management and Administration*, 22(4), 260-269.
- Locke, J. (1996). *İnsan anlığı üzerine bir deneme*. (Çev. V. Hacıkadıroğlu). İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Lyotard, J. F. (2013). *Postmodern durum*. (Çev. İsmet Birkan). Ankara: Bilgesu Yayıncılık
- Maxcy, S. J. (2001). Educational leadership and management of knowing: The aesthetics of coherentism. *Journal of Educational Administration*, 39(6), 573-588.
- Özcan, H. (1999). Birbirine Zıt İki Epistemolojik Yaklaşım: Temelcilik ve İmancılık. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Necati Öner Armağanı*.
- Özdemir, M. (2017). Eğitim yönetiminde epistemik bunalımın arkeolojisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(2), 281-304.
- Öztürk, F. S. M. (2008). Carnap, Quine ve Natüralizm. *Süleyman Demirel Üniversitesi Felsefe Dergisi*, 6, 101-107.
- Öztürk, F. S. M. (2014). Epistemic defeat, deontology and internalism. *Kaygı*, 23, 103-115.
- Platon. (2009). *Theaitetos*. (6. Basım). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Quine, W. V. O. (1994). Epistemology naturalized, In Hilary Kornblith (Ed.), *Naturalizing epistemology* (2nd Ed.) (pp. 15-31). Massachusetts Institute of Technology.
- Simon, A. H. (1997). *Administrative behavior* (4th Ed.) New York: Free Press.
- Tanrıverdi, H. (2012). *İnancın rasyonelliği sorunu*. Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Yayınları.

İletişim/Correspondence

Murat Özdemir
Hacettepe Üniversitesi